

RIIGI- JA OMAVALITSUSTEENIJATE KESK-
LIIDU HÄÄLEKANDJA

„SIDE“

ilmub 1927. a. endist viisi Raudteelaste Kesk-
ühingu väljaandel 2 korda kuus.

„SIDE“ maksab aastas: 200 mrk., pooleaastas
200 mrk., üksiknumber: 15 mrk.

„SIDE“ tellimisi võtavad vastu kõik vabariigi post-
kontorid, postiagentuurid, riigi- ja omavalitsusteenijas-
konna kutseorganisatsioonide ning nende osakon-
dade juhatused, raudteelaste tarvitajateühisuste kaup-
lused, raudteejaamad j.n.e.

„SIDE“ talitus ja toimetus
Tallinnas, Tehnika t. 16-c .: Tel. Balti 221.

3. aastakäik.

3. aastakäik.

Sotsiaalpoliitilise kuukirja „Töö ja Terwis“

tellimiste vastuvõimine 1927. a. peale
kestab edasi.

„Töö ja Terwis“, Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja, ilmub endisel kujul ja endises suuruses (16–24 lhk.), tuues ülewaateid ja artikleid töölis-, töökaitse-, kinnituse-, terwishoiu-, hoolekande j. t. sotsiaalküsimuse aladelt, kirjutusi selgitavate piltide ja joonistustega. Eriti kawatseb „Töö ja Terwis“ käesolewal aastal oma lugejaid tutvustada tööstulise töö seadusega või töökaitse seadustega, äratuues neid ühes seletustega. Huvi tööliiskonnas peaks veel äratama kirjutused ja näpunäited tööliste terwishoidlise spordi üle.

Tellimishind (postiga): 12 kuud (12 numbrit) — 120 mrk., 6 kuud (6 numbr.) — 60 mrk., 3 kuud (3 numbr.) — 30 marka. Üksiknumber 10 marka.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja haigekassad.

Talituse aadress; Tallinn, Tatari tän. nr. 15, „Töö ja Terwis“.

Meri- ja kalamehed,
kes on huwitatud meri- ja kalaasjandusest,
telliwad omale ajakirja

„Laewandus ja Kalaasjandus“

Tellimishind :

Aastas (12 numbrit) — 250 marka.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Merimeeste Kodus,
Uus-Sadama tän. 11-a.

Toimetuse telefon 41-48, talituse telef. 40-34.

SIIDE

Riigi- ja Omavalitsusteenijate Keskliidu häälekandja.

Toimetuse kolleegium: **A. Lepp** (üldriigiteenijad – kolleeg. esimees), **J. Koff** (post), **J. Rukki** (raudtee – kolleeg. sekretär), **A. Michelson** (vasiutav toimetaja).

Tellimise hinnad: Aastas postiga . . . Mk. 200.— Poolaastas . . . . . " 100.— Üksiknumber 15 mk.	Ilmub 1–2 kord kuus Tellimisi võetakse vastu igas raudteejaamas, raudtee lüüdes, Riigi- ja Omavalitsusteenijate Keskliitu kuuluvate orga isatsioonide ja nende osakondade juhatuste juures, kõigis postkontorites ja lehe tellimiskohtil. Toimetuse ja talituse: Tallinna, Tehnika t. 16. Telefon: Balti keskjaam 221.	Kuulutuste hinnad: Terve lehekülge Mk. 300.— Pool lehekülge " 150.— Veerand " " 75.— Kaheksandik " " 40.— Tekstis 50 prots. kallim.
--	--	--

Nr. 2.

Jaanuar 1927 a.

IV. aastakäik.

Nii kui lugejad seda juba mõõdnud nädalatel ajalehede sõnumist võisid tähele panna, on riigiteenijate palgaküsimus ühes koosseisude seadusega nüüd peale pooleaastase sõelumise ummikusse sattunud, kust tal vist nii pea väljapääsu pole loota. Rahaasjanduse komisjon on oma töö selle seaduse eelnõu lugemise juuras katkestanud, leides et tööst seni midagi välja ei või tulla, kuni vabariigi valitsus koosseisude suhtes pole kindlale või püsivale seisukohale asunud. Et asi teisiti ei võinud olla, seda eeldasime meie juba ammu kui tähele panime, millise innuga valitsus viimasel ajal jällegi koosseisusi koondama hakkas. Imestusega tuleks nüüd küsida – mis otstarvel seda seaduse eelnõu üldse sel viisil edasi arutada lasti? Kas ainult selleks, et komisjonile pooleks aastaks tööd anda ja tema tööaega tasuda riigi rahaga? Midagi ju see riigile ka maksis! Kus oli siin kokkuhoiu täht, mille all tegutseda tahab kogu Eesti?

Sellega on siis nüüd too naljamängu esimene vaatus läbi, algab teine.

Valitsus esineb riigikogu ees ettepanekuga, temale erakorralisi volitusi ja õigusi anda koosseisude koondamise jätkamiseks. Ja neid volitusi nõutakse, nagu kuulda, pikema aja peale.

Paar aastat kavatakse riigiteenijaskonda veel nii õõlda õhus rippuda lasta, et see mitte kui millegiga kindlustatud oleks. Võimalik, et riigikogu, kelle enamus praegusel ajal riigiteenijate majanduslisest ja õiguslisest olukorrast vähe huvi tunneb, sarnast volitust valitsusele ka ei keeldu, ja siis seisame uute üllatuste ees. Koosseisud. – Osa neist üllatustest on alanud ka juba ilma sellekohaste volitusteta. Põllutöömimis-

teerium on oma keskasutuse kantseleis puhta töö teinud: koosseisude koondamise tähe all on 1. veebruarist tänavale heidetud hulk teenijaid, kes seal selle ministeeriumi algusest saadik tööd leidnud, vaatamata isegi teenistusvanuse peale. Raudteel on kavatsus vähendada konduktorite arvu umbes 50 võrra. Postkontorite ühendamine raudteejaamadega on teoksil praegusel ajal umbes 10 jaamas. Teedeministerium likvideerib oma keskasutuse üksusi, liites neid raudtee direktioonidega.

Kuigi seda ametlikult saladuses hoitakse, on ometegi kuuldusid, et valitsusel kavatsus on veelgi 700–800 inimesest riigiteenijaskonna peres lahti saada. Riiklises huvis võib olla on ju see väga tarvilik, aga kui küsida, kuhu peavad need inimesed minema? Mida peale hakata, et ära elada nüüd, kus igalpool tööpuudus ja töötatööliste read päev-päevaga suurenevad? Kas leiab keegi sellele vastust? On need, keda nüüd teenistusest vallandatakse, süüdi selles, et nad kord riigiteenistusse tulles viimase teenijaskonna arvu suurendada aitasid?

Kõneleme kokkuhoiust.

Ilus, siis kõneleme temast objektiivselt, aga mitte üksinda riigiteenijate arvel. Kokkuhoiu ei näe meie kaugelki aga mitte igal pool. See on tunda annud end seni ainult palgateenijate naha peal, kellelt riigile kõige suuremaid ohvreid nõutakse. Neil nagu oleks suurem kohustus isamaa vastu. Riigiteenijate palgaküsimuse lahendamist on praegune valitsus kogu aeg püüdnud siduda koosseisude koondamisega. On koosseisud vähemad – suureneb palk. Täidetud seda aga ei ole. Raudtee koosseisud, näit., on viimase 6 aasta jooksul kokku tõmmatud umbes 37% võrra, palgalisa sellest on saanud aga

ainult mõned üksikud ametnikud (möödunud aasta oktoobrist alates) ja needki seal, kus koosseis endiseks jäänud. Kui meie majasteet – Riigikogu – oma ja valitsusliikmete palkasi kõrgendas, siis ei seadnud tema valijad – rahvas – mitte tingimusi ülesse, et palgakõrgendus oleks võimalik vaid siis, kui koosseisud kokku tõmmataks. Leiti need kaks täiesti isesugust asja olevat. Riigiteenijate suhtes tahetakse aga nüüd teisiti talitada. Meie asume aga seisukohal: Palgad peavad vastama elamismaksvusele ja ei tohiks kunagi koosseisudes rippuda. Koosseise on võimalik koondada meil ka edaspidi, kui selles kavakindlad tahetakse olla, täiesti ilma valuta, ärevuseta ja erakorraliste volitusteta, lihtsalt teenijaskonna loomuliku kahanemise kaudu, vanade pensioneerimisegakuika vabatahtlikult lahkujate läbi. Mingit tarvidust pole selle „valju kää“ veelgi väljendamiseks, millisega tänini hoope löödud. Kõnelegu valitsus kord

oma kavatsustest avameelsemalt, üteltu, mis tal võimalik teha on ehk mis mitte, aga ärge püüdke ta end varjata parlamendi komisjonide selja taha, et vastutust viimaste peale veeveta ja palgaküsimuse lahendamist ühe või teise käände all edasi lükata. Tahab aga valitsus kokkuhoiu poliitikat koosseisude koondamises jätkata, andku valitsus ise seks eeskuju, kõigepealt vähendades ministrite arvu. Näidaku samasugust koondamise tahet tarbekorral ka majasteet ise enesega, kui teisiti läbi ei saa.

Lõpuks tahaksime loota, et vab. valitsus, kes palganormeerimise töö katkestamise tõttu riigikogu alamkomisjonis on sunnitud seda tööd nüüd iseseisvalt jätkama, ühiseselt organiseeritud riigiteenijaskonna esitusega selle töö lõpetab. Senine riigiteenijaskonna ignoreerimine on, meie arvates, üheks peapõhjuseks, miks palgaprobleemi lahendamine nii kaua viibib ja riigiteenijaskonda kuidagi ei suuda rahuldada. –eks.

Riigiteenija kodukolle lagunemas.

(lõpp)

Aastaid tagasi, kui riigiteenija majandusline olukord enam-vähem kindlustatud oli ja palk keskmist äraelamist võimaldas, leidsid riigi- ja omavalitsusasutustes ainult üksikuid naisametnikke ja -teenijaid, kes sinna ametisse tulid enam küll mõne muu huvi pärast, kui tarvidusest omale igapäevast leiba teenida. Harva tuli juhtumisi ette, kus riigiteenija abikaasa ülespidamist pidi teenima ühes mehega väljaspool perekonda, vaid tollaegsed naisametnikud riigiteenistuses kuulusid oma enamuses peretütarde hulka, kellel kodus igavaks kippus minema ja sinna lahutust mindi oisima. Ka praegu leiame riigi ja omavalitsuse asutustes, ehkki õige vähesel arvul, neid naisametnikke, keda sinna ei ajanud mitte majandusline häda ja puudus. Kuid nüüdne naisametnikkude ja -teenijate arv koosneb inimesest, kes on sunnitud oma kodukollet jätma, kodu mudilasi tuppa lukustama ehk paremal juhusel võõra hoolde andma, et mehe, isa või venna viletsale palgale lisa teenida ja aidata perekonda ära elada.

Olid ajad ja need on möödunud, millal ülistati naise iseseisvat teenistust ja peeti seda sammuks vabanemisele mehe ikke alt, — naise emansipeerumiseks, millele jagati kiitust ja pühendati kirjatükke. Siis oli

kõht täis ka riigiteenijal, ja mõte, vabanenud maisetest muredest, oisid väljendamist abstraksete küsimuste lahendamistes, nagu see omane kultuurinimestele. Nooremehena kuulusin isegi nende vabamõttelejate leeri, kes ülistasid naise vabanemist mehe ikke alt naise iseseisva teenistuse läbi. Mis on saanud aga nüüd naisest ja naise iseseisvast teenistusest, milliseks on muutunud nüüd riigiteenija perekonnaelu ja riigiteenija kui kultuurinimese väärtus? Riigiteenija naine, kes büroodes ja riigi-omavalitsuse asutustes ülespidamist teenib, ei tunne, mis on muretu perekonnaelu, ei tunne kunagi pühapäeva meeelolu, vaid näeb enese ümber ainult lõpmata halli äripäeva, täis rasket tööd ja muresid. Tööd peame ju tegema, sest tööst ja produtseerimisest elatab ennast maailm, inimsugu. Kas elatab ka riigiteenija tööst ennast ja oma perekonda? Ei, tema töö ja produtseerimise saavutus on — viletsus, nälgimine, eneseväärtuse langemine ja kehaline lagunemine. Mis ütleavad andmed naisriigiteenijate tervisest seisukorrast? Toon need ühest ametkonnast, mis mul käepärast on. Sääli teenis:

1923. a.	naisteinijat	440,	haigusjuhuseid	—	368.,
1924. a.	"	420,	"	"	508.,
1925. a.	"	448	"	"	522.,

Teenides mehe väiksele palgale jatku,

ohverdab naine riigiteenistuses oma tervise ja ohverdab ühtlasi ka oma perekonnaelu, kus lapsed omapead, väljaspool ema hoolitsemist, üles peavad kasvama vaestelasena. Viletsustega vintsutatud riigiteenija ei suuda oma lapsi vääriks kodanikkudeks kasvatada, kuna tööga rasketes tingimustes ärakurnatud riigiteenija naine ei jõua tervet lapsi sünnitada, vaid invaliide, kes hiljem riiklist hooldamist saavad vajama. Riiklik hoolekanne riigiteenijate ravitsemise peale annab juba nüüd hiiglasumme välja, mis tõsiselt mõtlema paneb. Nii andis seesama ametkond, kust eelpool andmed tõin,

1925. a. teenijate ravitsemiseks välja mk. 7.447.216, kusjuures mainitud ametkond ei kuulu mitte suuremate hulka. Eeltoodud arvud kohustavad neid, kellesse asi puutub, midagi erakordset ette võtma. Kui riigiteenija ja ta perekond tähelepanu ei peaks väärima, siis tuleb paratamatu arvestada sellega, et mõne aasta pärast riigiasutuste seesmine tegevus rikki läheb ehk täitsa seisma jääb, sest asutuste töö ripub ära elavatest inimestest, kes seal töötavad, — riigiteenijatest, — ja need on kõik haiged.

H-ik.

Tööliskorterite küsimus Hollandis.

J. Oudegeest.

Korteriolude suhtes oli Hollandi töölisklass kuni 19. aastasaja lõpuni õige halvades tingimustes. Tööliskorterite ehituse alal jäeti kõik eraettevõtete hooleks, missugused loomulikult ainult omale kasude saavutamiseks kinni pidasid. Otsustav pööre Hollandi tööliskorterite ehituse alal algas 1901

üksikute ühiskondade ja maakondade heaksarvamise hooleks jäetud. Seadus sisaldab samuti määrusi tervishoiu kontroll-komisjoni kohta, määrab kindlaks tähtaegu majade puhastamise, sulgemise, lammutamise jne, edasi käsutab määrustikke, mis ette näevad maaalade rekvireerimist majade komplektide

aastal ehitus-seaduse vastuvõtmisega. Seadus kohustab muuseas ühiskondade nõunikke eeskirjade väljaandmiseks, missugused kaasa aitaks korteriolude paranemisele ja tervishoidliste nõuetele vastavate linna- ja jagude ehitamisele. Seni olid need nõuded

ehitamiseks. Rekvireerimist võivad toimida ühiskonnad, valla-valitsused samuti ühingud, missugused tegutsevad majadeehituse alal.

Tegelik elu näitas hiljem, kuivõrd üli- tähtsad olid need määrused korralikkude töölis- elamute ehitamiseks. Edasi sisal-

dab ehitus-seadus veel kõige tähtsamat määrust, missugune ette näeb töölistmajade ehitusühingutele riiklise ehituslaenu ja abirahade andmist. Abiraha all tuleb mõista toetussumme defitsiidi puhul, kuna üüri kogusumma kaugelgi ehituskulusi ei kata. Need summad käivad aeg-ajalt $4\frac{1}{2}$ –5% alla. Ettemaksetav riikline ehituslaen peab 50 aasta jooksul tasutud olema. 1921 aastal täiendati töölistkonna nõudel ehitusseadust veel õige laiaulatuseliselt. Ehitusühingute asutamise ja ehituslaenude andmise intensiivsem tegevus algas 1905 aastal. Antavad ehituslaenud olid enamasti nii suured, et võimaldasid suurema arvu majade ülesehitamist. Ehitusühingute juurekasvu enne sõda ja antavate laenude suurust kujutab alljärgnev ülevaate-tabel.

Ehitusühingute arv Hollandis:

1905 a. – 18, 1906 a. – 29, 1907 a. – 45,
1908 a. – 74, 1909 – 103, 1910 a. – 122,
1911 a. – 161, 1912 a. – 224, 1913 a. – 301,
1914 a. – 382.

nendest riiklise ehituslaenuga ehitatud korterite arv:

1905 a. – 31, 1906 a. – 57, 1907 a. – 843,
1908 a. – 1463, 1909 a. – 2233, 1910 a. –
3196, 1911 a. – 4612, 1912 a. – 7282,
1913 a. – 10.977, 1914 a. – 16.250
ehituslaenude arvud ja sum-
mad:

aastad	arv	üldsumma
1905	3	fl. 46.500
1906	5	„ 108.300
1907	17	1.536.826
1908	39	2.665.036
1909	70	4.017.091
1910	110	5.767.912
1911	158	8.685.597,40
1912	231	15.164.767,46
1913	321	23.590.759,04
1914	459	55.726.885,05 $\frac{1}{2}$

Enne sõja algust koosnes Amsterdams töölistkorter harilikult 2 elutoast, 2–3 väikesest magadistoast ja köögist. Sõja kestvusel halvenesid olud tunduvalt, kuna nüüd jällegi ennesõjaaegsetele normidele lähene-takse.

Nii kui juba öeldud, halvenesid sõja kestvusel korteriolud tunduvalt, korteripe-remehed, kasutades üldkriisi, tõstsid ka

üürihindu, kuid hästi organiseeritud töölis-klassi nõudel anti ebakõrgete üüriormide keeluks sellekohased määrused välja.

Peale sõda oli valitsus sunnitud töölis-konna nõuetele järele andma ja töölistkor-terite ehitusühinguid igatpidi toetama. All-järgnevad andmed kõnelevad elavalt ehitus-ühingute töö arenemisest ja riiklise laenuga ehitatud töölistkorterite arvu kasvamisest:

aasta:	riikl. laenuga ehit. korterite arv:	laenude üldsumma
1619	16.068	fl. 91.267.000
1920	22.221	„ 138.300.000
1921	22.808	„ 145.500.000

Need aastad kuuluvad vaidlemata kõige paremate töölistmajade ehitamis-ajajärku. Linn, nii kui Amsterdam, kus tegutsevad praegu kuni 30 ehitusühingut, ja nimelt enamasti kõik töölisehitusühingud, annab elavat tunnistust sellest, mida võivad saa-vutada organiseeritud töölised korteriküsi-muse alal. Seejuures olgu allakriipsutatud, et elamud ka arhitektuuriliselt ilusad olek-sid. Tuhanded töölised, kes enne elasis kitsates tänavates, asuvad nüüd hästi hoolit-setud ümbruskonnas, värske õhu ja päikese külluses.

Amsterdami ühiskonnanoukogu initsia-tiivil asutati mitmel kohal lastemänguplat-sid, kus lapsed, kes enne ainuüksi täna-vail pidid viibima, nüüd pedagoogilise ju-hatuse all vaba aega võivad veeta. Mõned elamud on Amsterdams arhitektuuriliselt ja stiililiselt nii eeskujulikult ehitatud, et arhi-tektid välismailt eriti nende uurimiseks Amsterdami tulevad. Hollandi tööliskond võib uhkustundega vaadata oma saavutuste peale korterite alal.

Viimasel ajal on Amsterdami ühiskonna nõukogu veel tähtsa otsuse vastu võtnud, nimelt, keldrikorterite ärakaotamise kohta. Et küll tervisiliselt hädaohtlike keldrikor-terite arv juba tunduvalt vähenenud on, minnakse nüüd lõpulikult sellele üle, et neid täielikult ära kaotada ja nende seniste elanikele uusi korterisi muretseda.

Reaktsiooni suur laine, mis praegu üle kõikide riikide levineb, ei ole ka Hollandit puudutamata jätnud, kuid võib loota, et see ajajärk peagi möödub, ja töölistklass tarvi-likke toetusi ehituse alal endisel viisil saama hakkab.

Palgavõitluse kroonika.

Ühenduses töö katkestumisega riigikogu rahaasjanduse komisjoni koosseisude seaduse alamkomisjonis 21. jaanuaril s. a. esitas vabariigi valitsus riigikogule neil päevil eriliste volituste saamiseks järgmise seaduse eelnõu:

Riigiasutuste ümbermuudustamise, riigiteenijate, koolinõunikkude ja õpetajate tasude normeermise ning perekonnaabiraha seaduse muutmise seadus.

§ 1.

Kuni 1. aprillini 1928. a. on vabariigi valitsusel õigus:

a) ühe asutuse ülesandeid teise peale panna, asutuse alluvust muuta, asutusi moodustada, üle kandes ühest asutusest teise tarvilik arv teenistukohti ühes ametnikkude ja teenijatega ning krediitide ülekandmisega; nõukogusid, komiteesid ja komisjone ümber moodustada ning nende alluvust muuta:

b) riigiasutuste koosseise kinnitada;

c) riigiteenijate, koolinõunikkude ja õpetajate palku, tasusid natuuras ja ametisõitude tasusid normeerida, välja arvatud riigivanema, valitsuseliigete ja riigikontrolõri palgad;

d) riigiteenijaid teenistusest vabastada ja vabastavaid nende nõusolekul teenistushuvides sama või alamaastmelistele kohtadele määrata, vabastades viimastelt vastavaid teenijaid ja

e) sellekohaseid määrusi anda.

Märkus: Riigikontrollis on käesolevas § ettenähtud õigused riigikontrolli nõukogul.

§ 2.

Perekonnaabiraha seaduse § 1 esimene lõige („Riigi Teataja“ Nr. 1/2 — 1923. a.) muudetakse järgmiselt:

„Kõigile riigiteenijatele ja kaitsevõelastele, kes saavad vähem kui 15.000 marka kuus palka, makstakse 1. aprillist 1927. a. alates nende ülalpidamisel olevate lihaste laste pealt toetusraha § 3 ettenähtud suuruses, kusjuures iga üksiku palgasaaja palga ja toetusraha kogusumma ei või tõusta üle 16.000 marga kuus.“

§ 3.

Selle seaduse maksmahakkamisega tühistub riigiametnikkude, -teenijate ja -tööliste pühade lisatasu seadus („Riigi Teataja“ Nr. 98 — 1926. a.).

Et selgusele jõuda, missuguses ulatuses kavatses valitsus erakorraliste volituste saamisel asutusi ümber moodustada, koosseise kärpida ja palkasid kõrgendada, oli Keskliidu delegatsioonil (A. Lepp, J. Prüggi,

J. Ohaka) — 29. jaanuaril s. a. kokkusaamine rahaminister Leo Sepaga.

Rahaminister teatas kokkuvõetult järgmist.

Seadust on tarvis selleks, et kiires korras maksta panna uued palganormid, sest riigikogu alamkomisjon on oma töö katkestanud. Mingit tagamõtet sellel seadusel ei ole. Koosseisude maksmapanekul arvestatakse tööga, mis tehtud riigikogu alamkomisjonis; palgaredel jääb endiseks; hulgalist lahtilaskmist ei kavatseta ette võtta.

Ministeeriumide arvu vähendamist see seadus ei puuduta. Uued palgad loodetakse maksta panna 1. märtsist s. a., s. o. muidugi siis, kui valitsus erivolitused riigikogult saab. Praegu töötab rahaministeeriumi juures uute koosseisude ja tasude normeermise komisjon, mis oma töö veebruari esimestes päevades lõpetab. Veebruari 10-maks selguvad ka keskasutuste kulukrediitide ülejäägid ja veebruari lõpul võiks riigiteenijatele, kui uued palgad 1. märtsist maksta pannakse, jaanuari ja veebruari kuude eest lisatasu vana ja uue palga vahe suuruses välja maksta.

Koosseisu seadust, kui niisugust, uue seaduse põhjal maksta ei panda, ja selle tõttu viibib ka riigiteenistuse elluviimine.

Tasude seaduse loodab valitsus esitada riigikogule veebruarikuu esimestel päevadel. Kas riigikogu suudab seda eelarve läbiavaamise ajal aga harutusele võtta — on ise küsimus.

Teenistusvanuse tasu ja kõrgendatud perekonnaabiraha maksmapanekut enne 1. apr. 1928. a. pole loota.

Veebruarikuu palk makstakse riigiteenijatele välja hiljemalt 10. veebruaril; võimaluse korral ka mõned päevad varemalt. Ülemääraliste (peaasjalikult raudteelased ja metsateenijad) võtmine koosseisu ja palgaredelisse on vaevalt teostatav. Vabateenijate õigused kavatsetakse anda ülemääralistele uue tasude seaduse kaudu, kuhu järgm. täiendus sisse võetud: „Ülemääralsed riigiteenijad loetakse vabateenijateks ja nende kohta on vastavalt maksev riigiteenistusseadus.“

Üleriikl. riigi- ja omaval. teenijate saadikutekogu otsuse 22. jaan. s. a.: „Esineda vabariigi valitsuse ees ettepanekuga moodustada valitsuse ja organiseeritud riigiteenijate esitajatest pariteetlisel alusel komisjon, kellele ülesandeks teha ametkondade ümberkorraldamise, koosseisude koondamise ja riigiteenijate palgalolude parandamise kavade väljatöötamine“ — lubas rahaminister ette kanda vabariigi valitsusele.

Delegatsiooni poolt esitati rahaministrile veel rida küsimusi põlevamate päevaküsimuste selgitamiseks. Üksikasjalisema aruandega esineb delegatsioon keskliidu juhatusel 31. jaan. s. a. Juhatusel seisukord avaldatakse järgmises numbris.

Organisatsioonilised teated.

Kõigile Keskliitu kuuluvaile organisatsioonidele.

Keskliidu juhatus teatab käesolevaga, et nüüdsest peale kõik Keskliidu juhatuse ja saadikutekogu üldtähtsusega otsused ametlikult teatavaks tehakse Keskliitu kuuluvatele organisatsioonidele Keskliidu häälekandja „Side“ kaudu. „Side“ ilmub 1. jaanuarist s. a. alates kaks korda kuus, kuu keskel ja lõpul.

Alus: Keskliidu juhatuse otsus 26. I. 1927. a., mis avaldatud käesolevas numbris.

Keskliidu juhatus.

Riigi- ja omavalitsusteenijate Keskliidu üleriikliku saadikutekogu koosolek 22. jaanuaril s. a. Eesti õpetajate liidu ruumes, Tallinnas.

Päevakorras:

1. 1926. a. tegevuse- ja kassaaruanne.
2. 1927. a. tegevuskava ja eelarve.
3. Palgaküsimus.
4. Keskliidu häälekandja „Side“.
5. Juhatuse ja revisjonikomisjoni valimised.

Juhatab J. Martens, protokolleerib J. Ohaka.

1926. a. tegevuse- ja kassaaruanne kinnitatakse ühel häälel.

1927. a. eelarvesse võetakse läiendavalt sisse sõidukuludeks Mrk. 19.000.

Ühiliisi otsustatakse Keskliidu liikmemaks alates 1. jaanuarist s/a. suurendada iga saadiku pealt Mrk 500 võrra, tõstes liikmemaksu Mrk. 1500 pealt Mrk. 2000 peale aastas.

Koosseisude ja palgaküsimuse lahendamise, 1927. a. tegevuskava ja Keskliidu häälekandja „Side“ toetamise asjus võetakse vastu järgmised resolutsioonid:

I.

Koosseisude ja palkade normeermise kohta.

Riigi- ja omavalitsusteenijate Keskliidu saadikutekogu, ära kuulates Keskliidu juhatuse informatsiooni palgaküsimuse praeguse seisukorra kohta ja arvesse võttes motive, millede tõttu riigiasutuste koosseisude seaduse riigikogu rahaasjanduse alamkomisjon oma töö kaikesas, leiab, et:

Vabariigi valitsus ja riigikogu alamkomisjon, tähelepanemata jättes organiseeritud riigiteenijaskonna esituse nõudmise — enne riigiasutuste koosseisude koondamist ümber korraldada vastavalt meie oludele riigiasutused, kindlaks määrata nende funktsioonid, ära muuta igasugune ülearune formaalsus asjaajamises ja arvestamistöödes, — on sahtunud koosseisude koondamise ja riigiteenijate palgaolude parandamise küsimustes täielikku ummikusse. Valitsusel ei näi olevat mingisuguseid kindlaid seisukohti neis küsimusis, mille tagajärjel koosseisude kärpimist, samuti palganormide

reguleerimist on alamkomisjonis toimetatud täiesti juhuslikult, ilma kindlate alusteta. Loogilise tulemusena sellest tööst, millest ei võimaldatud riigiteenijate esitajaile osa võtta, võiski olla ainult selle katkestamine, nagu see nüüd ongi tõsiasiaks saanud. Koosseisude koondamine ja palgaküsimuse lahendamine võib õiglaselt, ostarbekohaselt ja edukalt teostuda ainult siis, kui talitatakse nende põhimõtete järele, mis organiseeritud riigiteenijate viimase ülemaalse kongressi poolt heaks kiideti. Et aga vabariigi valitsus riigiteenijaskonna esitusega peetud läbirääkimistel need nõudmised küll õigeks on tunnistanud, tegelikult aga neid arvesse pole võtnud, otsustab saadikutekogu, arvestades riigiteenijate äärmiselt viletsa ainelise seisukorraga ja praeguse olukorraga:

1) Esineda vabariigi valitsuse ees ettepanekuga, maksta riigiteenijatele jaanuarikuu lõpul ühekordne toetus kuupalga suuruses, kuid mitte alla 4000 ja mitte üle 15 000 marga, ja neile, kes on õigustatud perekonnaabiraha saama, sellele lisaks perekonnaabiraha ühe kuu määral.

2) Esineda vabariigi valitsusele ettepanekuga, moodustada valitsus ja organiseeritud riigiteenijate esitajate pariteetlisel alusel komisjon, kellele ülesandeks teha ametkondade ümberkorraldamise, koosseisude koondamise ja riigiteenijate palgaolude kavade välja-töötamine.

3) Ette panna riigi- ja omavalitsusteenijate keskorganisatsioonidele korraldada kohtadel koosolekuid palgaküsimuse arutamiseks ja riigiteenijate ühiste nõudmiste toetamiseks, nagu need üles seatud riigiteenijate viimasel, IV, üldkongressil.

4) Astuda ühenduse naaber- ja teiste välismaade riigiteenijate organisatsioonidega, informeerides neid riigiteenijate praegusest viletsast olukorrast Eestis ja otsida abinõusid olukorra parandamiseks.

5) Panna ette riigi- ja omavalitsusteenijate organisatsioonidele, et nemad oma tegevuse intensiivsemaks muutmise ostarbel võtaksid tõsiselt käsile sissetulekute — tarbekorral liikmemaksu — suurendamise teel oma ainelise külje kindlustamise ja asuksid toetuskapitalide kogumisele.

II.

Keskliidu häälekandja „Side“ toetamise kohta.

Saadikutekogu, tunnistades praegusel palgavõitluse ajajärgul oma iseseisva ajakirja erilist tähtsust ja vajadust, konstateerib, et ajakiri ainult siis võimsalt ja tagajärjerikkalt riigi- ja omaval. teenijate huvisid suudab kaitsa, kui ta väljaandmine on kindlustatud aineliselt. Ainelise kindlustuse tagab ajakirjale aga ainult lai ja arvurikas lugejate ringkond ja sellepärast on iga organiseeritud r.- ja omav.teenija kohus oma häälekandjat tellimise ja igal võimalusel ka kaas-

tööga toetada. Kuni suurema lugejate pere loomiseni, mis aega võtab, tuleb aga käesoleval aastal liingimata kõigil Keskliidu kuuluvatel organisatsioonidel Keskliidu häälekandja, „Side“ toetuseks 1927. a. eelarvesse võtta tarvilikud summad eelarve korras.

III.

Keskliidu 1927 a. tegevuskava kohta.

1) Palgavõitlust jätkata ja andmeid koguda naabermaade ja teiste välisriikide riigiteenijate palga- ja teenisulude kohta.

2) Riigi- ja omavalitsusteenijaid puutuvat seadusandlust jälgida ja püüda selles oma seisukohli läbi viia.

3) Riigi- ja omavalitsusteenijate õiguste kaitse ja võitlus ametasutustes sel alal eette tulevate väärnõhtuste vastu.

4) Riigi- ja omavalitsusteenijate kutselist ühistunnet arendada ja organiseerimistööd edendada.

5) Keskliidu organisatsioonilise külje ümberkorraldamine lihsustamise otstarbel (põhikirja muutmine, tarvilikud kodukorrad jne.).

6) „Side“ väljaandmine ja levitamine.

7) Alalise kutsesekretäri ametisse panemine ja selleks võimaluste otsimine.

8) Naaberriikide riigiteenijate II konverentsi kokkutsumine ja ettevalmistamine.

9) Rahvusvahelise läbikäimise ja informatsiooni arendamine.

Juhatusse valitakse 10 liiget: Jaan Rummo, Jaan Piiskar, Joosep Rukki, Johannes Prüggi, Aleksander Lepp, Rudolf Villem, Jaan Koff, Peeter Vilukas, Jaan Zolk ja Johannes Ohaka.

Kandidaatideks: G. Hion, A. Loorits, A. Michelson, A. Välja ja Miller.

Revisjonikomisjoni valitakse J. Kana, F. Reidolf ja Uustalu.

* * *

Saadikutekogu koosolekule järgnes kohe uue juhatuse koosolek, kus ametid järgmiselt ära jaotati:

Esimeheks Jaan Piiskar, abideks R. Villem ja J. Rukki; sekretäriks Aleksander Lepp, abideks J. Rummo ja J. Ohaka; laekahoidjaks Jaan Zolk, abiks P. Vilukas.

Ametita juhatuse liikmed J. Prüggi ja J. Koff moodustavad, ühes sekretär A. Lepaga, organiseerimise toimkonna.

* * *

Keskliidu juhatuse koosolek 26. jaan. 1926. a. E. Õpetajate liidu ruumes, Tallinnas.

Otsused:

1. Valida kolmeliikmeline delegatsioon, kes 22. I. s. a. saadikutekogu koosoleku resolutsioonid viibimata vabariigi valitsusele esitab ja ühtlasi arvestades töö katkestamisega riigikogu rahaasjanduse komisjoni koosseisude seaduse alamkomisjonis, — informatsiooni paluda vabariigi valitsuse sammude ja kavatsuste kohta uute palkade ja koosseisude maksmapanemise asjus. Delegatsiooni liikmeteks määratakse Keskliidu sekretär A. Lepp ja juhatuse liikmed J. Prüggi ja J. Ohaka.

2. Keskorganisatsioonidele teatavaks teha, Keskliidu häälekandja „Side“ kaudu, koosolekute korraldamise vajadusest kohtadel palgaküsimuste ja muude üldnõudmiste läbiviimise toetamiseks. Kõik koosolekute otsused saata Keskliidule.

3. Balli riikide riigiteenijate II konverentsi eel-tööde tegemiseks ja ühenduse loomiseks naaber- ja eiste välisriikide riigiteenijate organisatsioonidega moodustada kolmeliikmeline komisjon. Komisjoni liikmeteks valitakse A. Lepp, J. Rummo ja J. Prüggi.

4. Otsustatakse, arvestades sellega, et Keskliidul oma häälekandja „Side“, mis 1. jaanuarist alates kaks korda kuus ilmub, kõik üldiühisusega Keskliidu juhatuse ja saadikutekogu otsused keskorganisatsioonidele teadmiseks ametlikult teatavaks teha ajakirja „Side“ kaudu, välja arvatud erakorralised otsused, mis otsekohe posti ehk telegraafi teel organisatsioonidele edasi antakse.

Energia saavutamine ja kasutamine Ameerikas.

Tänapäev tarvitatakse „sealpool suurt tiiki“ kunstilisel teel saavutatud jõudu mitmekordselt suuremal määral kui kuskil teises riigis. Seejuures vajatakse seal transpordialal märksa rohkem energijat kui produtsseerimiseks. Ühisriikide tööstusel on kasutada ligi 50 miljonit hobusejõudu. Kuid Ford üksi on 220 miljonit hobusejõudu valmistanud, millest 80% transportülesannete teenistuses. Mugavate transportabimõnude edu ja mõju areneb ses suunas, mis laseb oletada, et ring, milles inimene elab, „piiramata võimaluste maal“ tunduvalt suurem on kui üheski teises ilmakaare osas.

Lähema tuleviku üheks peaülesandeks on energia saavutamist nii korraldada, et rahvale terves ulatuses jõu tarvitamine kerge ja odav oleks. „Materiaalse tsivilisatsiooni allik on meie valitsuses seisev energia.“ Sellest põhimõttest välja minnes annab kuulus autokuningas Henry Ford omas uues raamatus „Suur täna — suur homme“ järgmise seletuse jõu saavutamisest ja kasutamisest. Jõu kasutamise ülesanne on produktiooni suurendamine ja odavamaks muutmine nii, et igaüks selle ilma varadest rohkem maitsta võib. See on praktiline tee vabadusele ja vendlusele. Ainukeseks orjaks siin ilmas oleks siis ini-

menet ilma masinata. Kus inimene põlumajanduses, käsitöös, tööstuses, transpordis veel rasket tööd teeb ja oma füüsilist jõudu tarvitab, seal on mõõdapääsemata troostimata arusaamatus vaeva ja näljase tasu vahel.

On masin „inimese ori“, siis seisab selle taga jõud, eeskätt energia, mis veejõust saadud. Fordi tehased omavad praegu üheksa veejõujaama. Kahe jaoks nendest võeti üle kaks riiklikku tammi ja ehitati veejõujaamad sisse. Nii saab nüüd see enne kadumaläinud energia kogutud ja kasutatud. Fordi jõujaamad on eeskujulikud ja võivad mõne aja pärast kuni pool miljonit hobusejõudu tarvitamiseks võimaldada. Peale selle on Fordi ettevõtetele, et ära hoida sõevarustamises takistusi, oma sõekaevandused. Põhjus? 1922. a. olid autotehased sunnitud mitmeks päevaks oma väravad sulgema ja mõni sadatuhat meest sai töö juurest ära kistud ainult see tõttu, et sõekaevanduste omanikud oma inimeste töötingimuste kohta kokkulepet ei saavutanud.

Kahetsusega vaatleb Ford asjaolu, et Põhja-Ameerika suur veejõud Muscle Shoalsis tänini kasutamata seisab. Seal peitub mitmesajatuhandeline hobusejõud. Sõjaajal kavatseti sinna vastav sissesade ehitada keemiliste ainete produtseerimiseks, kuid see kavatus jäi pooleli. Autokuningas esines riigile ettepanekuga, temale see veejõud kasutada anda. Kahe aasta kestel ei suutnud Ford lõpulikku otsust oma ettepanekule saada ja loobus sellest. Sest „ühest lihtsast äriasjast, mida iga praktiline mees oleks pidanud otsustama nädala jooksul, tehti suur poliitiline afäär. Meie ei seisa poliitika, vaid praktilise ärielu ajajärgus.“ Et see suur unehõlmas viibiv veejõud kasutamata, kannatab selle all terve riigi osa, sest tal on suur vajandus selle jõu järele.

Fordi ettevõtete 16 sõekaevandust said kui „mahajäänud tööstused“ üle võetud. Ford pani kaevandustes maksma samad põhimõtted, mis autotööstuses nii häid tagajärgi annud, nimelt tööliste palga alamäär kuus dollarit päevas 48 tunnilise töö-nädala juures (edaspidi saab Fordi ideaal — 5 päevane töö-nädal — ka siin maksma pandud ilma palga alanduseta — täh. töö-lise 5 päevalise töö-nädala sissetulek ei saa olema vähem praeguse 6. päevalise töö-nädala omast).

Kaevanduste uue juhatuse esimeseks

sammuks oli kaevanduste ja selle ümbruse puhastamine ja korraldamine, sest „ka sõekaevandus võib puhas olla!“ Vanad töölismajad, millised remonti ei väärinud, lõhuti maha ja nende asemele püstitati uued, nägusad, vannitoadega. Tänavad asfaltteriti ja ilustati puiestikkudega. Tänavavalgustuse eest hoolitseti just nagu oleks see mõnes eeskujulikus puhkekodus sisse seada. Mäekaevanduse rajoonis asuvad väikesed linnakesed muutusid nii pea esimeseklassi väljarändamispaikadeks, kus mõnus elada. Siin töötavad töölisel, kellele teiste kaevuritega võrreldes kahekordne sissetulek, omavad enamjaolt oma autod.

Sõetööstuse kui ka paljude teiste äriharude needus peitub selles, et tööline sageli siis tööta jääma on sunnitud, kui ta peale oma kutseala ühtki teist tööd ei leia. Fordi juures ei ole ükski teenija ühegi tööga lahtipääsemata seotud. On vajadus, siis võetakse üle see töö, mis tarvis teha, ka sel juhul, kui see tööline sest tööst võib olla enne kuulnudki pole. Autofabrikatsiooni paljude ülesannete juures on omatud kogemusi, mis näitavad, et spetsialistid hulk asju võimatuks loevad, kuid millega siiski hakkama saadi. Ainult vana meetod ja feinekord selle vead olid süüdi. Seepärast ei ole Fordi arvamise järgi riigile sugugi kasulik inimesi kasvatada, kes endid ainult kui kaevur, masinist, insener vaatlevad. Ei ole paha kui igaüks mitmel alal tegutseda oskab ja võib. Ford ei rahuldu sellega, et tema ideed suust-suhu käivad ehk need paberile pannakse, ei, ta teostab need, viib need ise ellu. Tulevikus plaanitseb ta oma sõekaevanduste ümbruses tööstusi asutada, et oma tööliste vaheldavat tööd võimaldada. See asjaolu kutsus omalt poolt esile paremaid võimalusi energia kasutamiseks. Juba täna maksab süsi Fordi ettevõtetes alla turu keskmist hinda, kuigi senini vähe uusi meetode kasutatud, kuid laialdaselt on tarvitusel masinad ja nii mõnigi vana logu on tööstusest välja heidetud.

Modern energia-saavutamises on väga tähtis sõe kui keemilise aine hindamine. Sõe kõrvalollused peavad täielikult ära kasutatud ja ülejäänud ära põletatud saama. Seepärast tarvitatakse sõe destilleerimise juures kõrge- ja madalatemperatuurilisi koksustumise meetode. Nii saavutatakse kõrvalainetest head tulu, tarvitades neid kui väga odavat kütteainet katalde jaoks. Turbiin on ennast atfesteerinud kui kõige

kokkuhoidlikum meetod auru kasutamises. Fordi ettevõtted ehitavad oma turbiinid ise (kaheksa turbiini anda kokku 62,500 hob. j.), sest et nad ka sellel alal teistest tehastest palju kiiremini produtseerivad. Silmapaistvaks omaduseks masinavärgis on akkumulaator. See on 33% väiksem kui ükski teine akkumulaator samasuguse töövoimega. Omapärane ventilatsioon on eeskujulik.

Kaheksa katalt kaheleegilise tuleruumiga, milliseid söetolmu ja kõrgeahjugaasiga kōetakse, annavad auru. Tuleruumi jõudev gaas ja sellele järgnev söetolm (umbes 8 meet. kõrgemal) saab vastava sisseseade abil enne leegitorustikku jõudmist kõige kõrgema temperatuuri. Läbi 120 meetri kõrguse telliskivikorstna tuleb ainult vähe suitsu välja, sest et põletamisviis kütteained põhjalikult ära kasutab. Samuti puudub pea täiesti tuhk.

Katlad ei asu mitte vundamendil. Kõrge temperatuur tekitab seinas lõhesi, ja et see läbi tekkinud kulusi ära hoida, on katlad asetatud raamile sarnaneva rauast ehitusele.

Praksis katlaid kondenseeritud auruga (hädakorral destilleeritud veega) toita ja kütteaineid põhjalikult ära põletada võimaldab katalde tegevuses olla katkestamata 6 kuni 12 kuud. Ei ole enam vajadust, puhastamise eesmärgil, iga kahe kuu tagant katlaid tegevusest ajutiseks kõrvaldada. On olemas sisseseade, mis võimaldab hädakorral sōe- ja gaasikutet asendada tõrva ja õliga, ilma et ahjude tegevuses seisak tekiks, ilma et temperatuur muutuks ja tegevusvõime väheneks.

Puhtuse peale pannakse ka katlaruumis suurt rõhku, sest seega tõstetakse töö ja töötajate väärtust. Siin leidub ainult kolm tööriista — labidas, roop ja kang-raud, kõik nikeldatud ja seisavad — klaaskastis. Meeskond on valges vormis, sama värvi on ka peakate.

Senini ei olnud võimalik poolemiljonilist hobusejõudu täielikult ära kasutada. See on teostatav ainult siis, kui raudtee elektriseeritud saab. Pealegi tulevad tarvitusele majapidamises elektriühjused, sest elektrivool tuleks erakorraliselt odav. Tema, kui kõrvalainest saavutatud jõu odavus avaldaks mõju ka ümbruskonna tööstusele. See tulevikupilt näeb nii välja: Igas suures tööstuse keskkohas oleks võimalik tehastes jõu saavutamiseks kasutatud sütt ka elanikkude korterite kütmiseks ära tarvitada.

Iga sōetükike peab nagu tööstuses, samuti ka majapidamises ratsionaalselt ära kasutatud saama. Ja iga tehases sōe laadungist vabanev vagun ei tohi mitte tühjalt tagasi minna, vaid elumajadesse koduseks tarvitamiseks toimetama koksi, mis sōest järele jäänud peale temast kõrvalainete (nagu gaas, tõrv jne.) saavutamise. Kõgumuste põhjal tõendab Ford, et süsi sel moel kõige laialdasemalt ära kasutatud saab, pealegi saaksid tema töölisel koksi alla turu hinna. Modern sōeasjandus annab meieaja tehasele teatud määral seltskondliku teenistuse tähtsuse. Sōest saadud gaas on artikkel, mis üldiselt tarvitusel, sest see hulk, mis mitte otsekohe produktsiooni jaoks ära ei tarvitata, võib igalajal teisel heade tagajärgedega ära kasutatud saada. Sōest saadud väetisained on põllumajanduses väga hinnatud.

Fordi arvamise järele peab tulevikus töö ja liikumine nii organiseeritud olema, et töökodade sulgemisel tehaste vool üle antud saaks liikumisele ja ümberpöördule. Seega saaksime meie jõu ära kasutamise „lõpmata ahelas“. Ja nii saavutaksime kõige odavama energia, jõuaks kõige kõrgema tööviljakuseni ja kõige parema käekäiguni. Need tagajärjed on kättesaadavad iseäranis just seeläbi, et meie „jäänuste“ ära kasutamist Fordi järgi organiseerima õpime.

Muuseas vaatleb suur autovabrikant kaheksatunnilist tööpäeva kui töötamisaja kõige kõrgemat ülemmäära, kuid ta nõuab ka, et alaliste tegutsemisvõimaluste eest hoolitsetaks. Siis jääks nimelt ka need üleliigseks, kellele muud midagi teha pole kui „järele vaadata“. Bürokratism on nois asutis täiesti välja tõrjutud. Sellekohaselt on ka palkade väljamaksmisega ainult ühel teatud päeval ju ammu lõpetatud. See nõuaks suurt palgabürood, saaks pankasi ja juhatusi koormama ja siiski ei oleks kõik see tagatiseks, et teenijaskond ei oleks tundide kaupa sunnitud väljamaksu ootama. Peale selle peaks ka ärid noil päivil suuremat kaupade tagavara muretsema. Nüüd maksetakse igal tunnil siinseal. Kõik reguleerib end seega. Palga ostujõud on see läbi suurenenud, sest nõudmine kauba järele ei tee kõrgeid hüppeid ei ülesse, ei alla, millest osalt hinnad tingitud ja osalt kauba väärtus oleneb.

Nii lühidalt Ameerika suurema mehe arusaamine modern energia-kasutamisest ja selle tähtsusest ja mõjust lähemas tulevikus.

(P. M. Grempe järele.)

Kuidas on korraldatud võõraste keelte õpetamine postiametkonnas.

Ei võiks kellegil kahtlust olla, et postiteenistus oma mitmekesiste funktsioonidega rahvusvaheliste tööalade hulka kuulub. Posti ja telegraafi korrespondentsi vahetamine välismaadega, alaline kokkupuutumine väljamaalastega (eriti suuremates asutustes), kes oma asjatulisel sageli postiasutusi küllastavad, kirjavahetus ja arvete õiendamine jne. — kõik need toimingud nõuavad postiteenijalt võõraste keelte oskust enam, kui vahest mõne teise ametkonna teenijalt.

Kuigi praegusel ajal postiteenistusse peamiselt keskkooli lõpetajaid võetakse, kes koolis mitmed aastad prantsuse ehk inglise keelt õppinud, ei ole nende teadmised sel alal kuigi tugevad, igatahes ei saa nad enast ei kirjas ega kõnes tarviliselt väljendada, nagu tegelik elu ja praktika on näidanud. Mul on juhus olnud tähele panna, et keskkooli haridusega ja isegi ülikoolis õppivad ametnikud võõraid keeli niigi palju ei oska, et aru saada väljamaalase soovist temale veidi seletust anda. Veel vähem võiks teistelt ametnikkudelt seda nõuda.

Postipeavalitsus, aru saades võõraste keelte oskuse vajadusest ametkonnas, on püüdnud nähtavasti seisukorda parandada. Selleks on juba mõni aasta Tallinna peapostkontori juures teenijatele avatud makсутa prantsuse ja inglise keelte kursused. Kumbki kursus on kaheaastane, lektoriteks on määratud peavalitsuse ametnikud.

Kui nüüd küsida, missuguseid tagajärgi need kursused on annud ja kas on ametnikkude keelteoskus üldiselt paranenud, siis peab kahjuks eitavalt selle peale vastama.

Tõsi, on omatud neil kursustel küll algteadmisi, kuid kaugelki mitte neid oskusi, mida ametkonna teenistus üksikutel aladel nõuab. Nii näeme, et näiteks Tallinna peapostkontoris vaevalt 1–2 ametnikku leidub, kes väliskeeltes korrespondeerida suudaks ja needki, kui ma ei eksi, ei ole neil kursustel käinudki. Isegi postipeavalitsus otsis omale mõne aja eest ringkirjaliselt prantsuse ja ingliskeelt valdavat ametnikku, kas ta üle kogu riigis ühtegi sarnast leidis, olgugi, et meie kursustel mitmeaastane tegevus seljaga ja kursustest osavõtjad vastavad eksamid sooritanud on. Tõenäolikk on, et nüüd küsida, millest on tingitud sarnane nähtus?

Edasi oleks vaja selgusele jõuda, kuidas oleks võimalik asja otstarbekohasemalt korraldada, kui mõnesuguseid defekte märkame, et soovitavaid tagajärgi saavutada.

Kui heita pilku kursuste tegevusse, siis paistab kõigepealt silma liig harv osavõtjate hulk. On juhtumisi, kus tundi ilmub ainult 1–2 õpilast. Osalt on selle põhjuseks muudugi asjaolu, et muist teenijaid õhtuti teenistusega seotud on, ja sellelõttu osa tunde vahele on sunnitud jätma. Kui aga arvesse võtta Tallinnas elutsevat postiteenijate arvu (umbes 700 ümber), siis on see põhjendus ikkagi puudulik, nagu raskete töötingimustega põhjendamine.

Ei saa keegi salata, et ametnikud võõraste keelte õppimisest huvitatud ei ole ja ei saagi olla. Keele õppimine on töö ja pealegi raske töö, mis nõuab õppijalt vaeva, püsivust ja energiat. Mis on aga kõige selle tasu? Just selles peitubki halbtuse juur ja silmapaiste leigus ja osavõtmatuse keelte õppimise vastu — et nähtud vaev vilja ei kannu. Ei või keegi nõuda, et ametnik raske teenistuse kõrval omal puhkeajal huvitatud oleks mõteta tuupimisest, mõteta sellepärast, et nagu öeldud, vaev vilja ei kannu. Saadakse aru, et mõnesaja marga pärast, kui vahest shanssides ja teenistusjärgus kõrgendamises rääkima tullakse, lapsik oleks oma tervist, mis selletagi palju soovida jätub, hädahoitu saatma hakata. Pealegi ei anna need shanssid 1. järgu ametnikule, kel mingisuguseid väljavaateid kõrgenduse peale ei saa olla, absoluutselt mingit soodustust. Sellest räägitakse teenijate seas ammugi ja avalikult. Seda teavad ka õpetajad-lektorid.

Teine asi oli Vene ajal. Siis makseti näit. ingliskeele mõistjale 12–25 rubla kuus palgalis, ja siis leidus küllalt neid, kes keelt põhjalikult tundsid, mitte nii, kui nüüd, ainult algteadmisi omades, ilma et postivalitsusel vaja oleks olnud igal aastal kümneid ja sadasiid tuhandeid lendu lasta, kuna tulemused õieti küsitavad on, nagu näeme.

Oleks juba aeg, et postipeavalitsus seda asja otstarbekohaselt korraldama hakkaks. Vastasel korral aga, kui küsimus tasu mõttes rahuldavat lahendust ei leia, oleks asjata paremaid tagajärgi loota.

Rohkem tähelpanu veteraanidele.

Noored riigiametnikud, kes teenistuses astuvad täis jõudu ja tervist, harilikult ei kujuta enestele ette, et ajajooksul mitmesugused ebasoodsad teenistustingimused vähendavad nende tervist. Lähenedes oma teenistuse pensionisaamise ajajärku kaotab riigiametnik teenistuses niivõrd oma tervise, et hakkab tihemini haiguma, Need haigused nõuavad alalist ravikulu. Et aga riigiametniku ravimine on kas maksuta või soodus, siis jääb tal ära mure seda kulu täielikult omast piiratud sissetulekust tasuda.

Uue pensioniseaduse põhjal kaotab riigiametnik, kes erusse läinud, õiguse maksuta või soodsat ravimist saada. Kuid erusse lähevad peamiselt haiged, nõrkenud teenijad, kes tervise teenistuses kaotanud ja kes rohkem kui teised vajavad alalist ravimist ja arstiabi.

Suuremal jaol haiglaseist pensionäärest jätkub piiratud pensionist vaevalt teenistuses saadud haiguste ravikulude katmiseks.

Et meie pensionäärelt on võetud õigus soodsat ravimist saada, on karjув ülekohus meie veteraanide suhtes, kes eluaeg teenistuskohuseid täitnud. Sellepärast peaks see ülekohus parandatud saama ja võimalikult rutem.

Kui riik ravib soodsail tingimusil oma noori haigeid teenijaid, siis peab ta seda rohkem ravima samal tingimusil ka oma ärateeninud vanu veteraane — oma pensionääre, kes rivist välja kukkunud tervise kaotuse tõttu riigiteenistuses.

Sellega saavad noored teenijad kindla teadmise, et pühendades kogu oma jõu riigi teenimisele, nad saavad vanaduses, nõrgad olles, riigi poolt ka soodsat ravimist.

Riigiteenijate liit peks kiires korras samme astuma, et vastavate võimude juures küsimus üles tõstetaks, et haigetele pensionääridele antaks riigiteenijatega ühel alusel soodsat ravimist.

K. K.

Saksa postiteenijate organisatsioon.

(Wilhelm Schröder.)

Saksa posti-telegraafi-telef. valitsuse teenistuses seisev koosseis ulatas 1926. a. septembri kuu andmete järele ümarguselt 327.000 hingeni. Selles arvus figureerib 36.000 ülemääralist teenijat, kes moodustavad alalise reservi haigete ametnikkude asetamiseks ja puhkuste teostamiseks. Alaline kindel koosseis on seega 291.000. Õiguslise seisukorra ja teenistustingimuste poolest jaguneb see teenijate arv kahte suurde ossa: ametnikkudeks (ümarguselt 253.000) ja vabapalgalisteks, keda 37.500. Viimaste hulka kuuluvad ka 36.000 ülemääralist tööjõudu. Posti „ametnikud“, kelle õigusline seisukord ja tasutingimused ühistele alustele seatud teiste riigi- ja omavalitsusteenijatega, on kaugelt paremas seisukorras, kui vabapalgalised ja ülemääralsed.

Ametnikkude eraldumine mitmekesiste kutsealade järgi on postiteenijate organisatsioonielu peale tunduvalt mõjunud. Et kindlustada oma seisukorda eriliste soodustuste alalhoidmise mõttes, on Saksa posti-ametnikud suurematesse Saksa ametnikkude kutseühingutesse astunud, nagu: Saksa ametnikkude ühing, Saksa ametnikkude üldine riikline ühing ja kõrgemate ametnikkude ühing.

Enne ilmasõda ja enne „tshinovnitshesivo“ langust, ühes fema teravalt avalduva ülemateks ja alamateks liigitamisega nõuati eriti tungival, et ametnikud ka organisatsiooniliselt eralduksid mitte-ametnikkudest, ja organisatsioonide asutamisel peeti kõvasti kinni n. n. kategooriate ehk liigituse põhimõttest. Selle tõttu ongi Saksa postiametnikkude organisatsiooni vorm üldiselt liigitusühing.

Neli ametnikkude pearühma: kõrgemad, keskmised, alamad ja naisametnikud, moodustavad igaüks omaette ühingud. Väljaspool neid nelja pearühma leidub veel mitmesuguseid organisatsioone, kuhu jälle ainult mõned erilised liigid neist pearühmadest kuuluvad. Kõik need liigitusühingud hindavad kõrgelt igaüks oma puhtkutselisi põhimõtteid ja peavad neist valjult kinni.

Kuna ametnikkudel teistsugune õigusline seisukord ja töötingimused, siis eralduvad nad teenijatest ja töölistest, organiseerudes puhtametnikkude ühingutesse.

Samal määral erinevad need ühingud ilma vaate poolest. Põhjusi võib leida esiteks selles, et Saksa postiametnikud parteipoliitiliselt mitmesugustesse vooludesse kuuluvad, kuna ühtlane ilmavaade erapooletud pinda tingib

teiseks mängib selles suurt osa omaksvõetud idee, et ametnik kui „ühiskonna teenija“ kutsepoliitiliselt kõige paremini teeb, — pannes lootust kõigi erakondade toetamise peale ja pöördudes kõikide erakondade poole — kui ametnikkude ühingud poliitilisest ja sotsiaalsest võitlusest osa ei võta. Nii-sugustesse, parteipoliitiliselt erapooletutesse ühingutesse organiseerunud postiteenijate arv ulatab ümarguselt 250.000 peale.

Sarnastest tüübilistest Saksa ametnikkude organisatsioonidest erinevad põhjalikult sihikindla-loomulised kutseühingud. Need peavad väga tähtsaks organisatsiooni tugevuse ja edasiarenemise teguriks kindlat seisukohta ilmavaates. Liigitusühingute põhimõtet ei poolda nad, eriti vabakutseühinguline vool, kuna kristlikud ühingud selles järelandlikumad on olnud. Nad organi-

seerivad, vastupidi parteipoliitiliselt erapooletutele ühingutele — ühiselt kõiki postiteenijaid, nagu töölisi, vabapalgalisi ja ametnikke, koondades neid ühingsusse, vahet tegemata rühma ehk kutseala vahel.

Üksikute postiorganisatsioonide jagunemine Saksamaal on peaaegu enam vähem sarnane. Nendel on oma kohalikud osakonnad ja läbikäimiseks ringkonna valitsusega (Ülem postidirektsioonidega) ringkondade osakonnad ja juhatused.

Korralikult üks kord aastas peetakse ühingupäeva, millel on kõrgem seadusline võim.

Puhtkutseliste ülesannete kõrval on enam jagu organisatsioonide veel mitmesuguste sotsiaal ettevõtete, nagu matuse ja haigekassade ja teiste heategevate asutuste, ellukutsumise ja ülalpidamise alal tegevad.

Ta tõi temale sigari.

(Juri Sleskin'i järele).

Täna tõi Flipotte temale sigari, suure jämeda sigari, mähitud hõbepaberisse panderolliga, millise punasel alusel kuld tähtedega oli kirjutatud; „Non plus ultra“. Ta ei teadnud, oli see sigar hea või mitte, kuid talle tegi lõbu tuua tema jaoks kaasa väikseid kingitusi, nii, mõne tähtsusega asjakese — lille, pirni ehk kompvekka. Ta vajas ettekäänet, et minna tema juurde ta tупpa, otsani täidetud maalidega, kunstnikutупpa. Kui tal on midagi käes, astub ta tema juurde vabalt ja sõnab:

— Vaat, Leon, ma tõi sinule selle.

Ta liigutab vaevalt õlgu ja pead tõstmata lausub: — Hüva, pane sinna, — ja jätkab tööd, sest tal on alati tegemist, alati mõni kiire tellimine teoksil. Ta istub kushetile, varju, tõmbub kerasse, langetab pea peodele ja vaatleb kaugusest oma armsamat. Tal on julge mehelik profil ja meeldib temale väga. Leon on täitsa mees, un vrais brav' homme. Tal on muidugi omad iseäraldused, nagu igal mehel, iseäranis väljamaalasel, kuid siiski ei või teda teistega võrrelda. Ta näos on midagi metsikut — võib olla kulmudes, või suu joontes. Kuid tal on pehme kui lina juuks ja õiglasel silmad. Ta räägib hästi Prantsuse keelt ja armastab Prantsusmaad. Sageli jutustab ta Venemaast, ja siis on armas teda kuulata. Kes teab, võib olla õnnestub ka temale kord sinna sattuda, — saab ehk sinna engagement!.. Räägitakse, et põhjas

igal prantslannal edu olla, kui tal vähegi andi. Ja veel hiljuti Christophe Vermine, régie, kiitis ta pas de deux ja puudutas teda kõrvast. See komme olla temale külge hakkanud Napoleonilt, — ja see pidi ta head meeoleolu tähendama . . .

Operett töötas hiilgavalt ja töö oli täies hoos.

Istudes nii sohva nurgas ta mõtleb ühe kui teise üle vähe, ja nii on temal hea. Jalad mõnulevad peale tantsude ja südamele on ka nii hea, mugav.

— Olengi valmis, — tähendab lõpuks Leon ja nihutab tooli edasi. Ta sirutab kogu keha, tõstab käed ülesse, nagu tahaks ta laest kinni haarata. — Olen täna tublisti töötanud, tahan teed. Ei oleks mitte paha niisutada kurku klaasi kuumaga teega. Mis arvad seekohta, Flipotte?

— Ja muidugi, Leon, ma muretsen kohe selle eest — sõnab ta ja tõttab ta väikest majapidamist korraldama.

Toob esile piirituslambi, teekannu, suhkruutoosi ja kotikese kuivikutega. Katab diivani ees seisva laua.

Vesi teekannus hakkab kohama ja vullisema; sinine leek heljub ühelt poolt teisale, tuba muutub veel rõõmsamaks, veel mugavamaks. Leon sammub nurgast nurka ja vilistab. Ta vilistab mõnd lauluviisi, sammub laialt ja hoiab käed selja peal, seejuures väljendab ta nagu täit rahuldustunnet.

Kui Flipotte toob temale lillekese, siis asetab ta selle oma oliivivärvilisele tööpluusile ja sageli langetab pea, et selle lõhna läheduses tunda, kopsu hingata. Kui ta tõi temale pirni ehk kompvekka, jätab ta need tee jaoks, kuid kingi eest tänab alles pärast . . . Kõigi jaoks on temal omad võtted ja nendega peab harjuma, muidu võib tema üle vale arvamisele tulla. Nii näiteks ei tervita ta iialgi kui tuled ta juurde, sageli räägib iseendaga, naerab, vehkleb kätega ja jällegi alustab tööd. Töötab ta vahetpidamata, sageli terved päevad, teinekord läheb ta linna, longib kohvikust kohvikusse, teeb mitmekesiseid tutvusi, valikuta, ja kaob mitmekesiseid päevaks. Ta räägib, see teevad talle lõbu, ja et mööda Pariisi võivat kauemini suurema lõbuga reisida, kui ümber maailma, sest siin leidvat ta alati midagi uut. Ta maalid on ka kentsakad. Ta illustreerib mitmesuguste kirjanikkude teoseid. Ja kui kõik see, mis ta maalib, kirjutatu tõelik kujutus on, siis valib ta selleks, nähtavasti, kõige penisikumad ja imelikumad lood. Tahtmata haarab sind närvilikkus ja ärritus kui vaated ta illustratsioonidele. — Pagan võtaks, need kirjastajad on meie töö pahad tundjad — sageli kordab Leon — nad ei aima iialgi, missugusele kunstnikule anda see ehk teine autor — ja selles peitub kõik. Meie peame üksteist täiendama, ühte sulama, nii et joonistuste järgi oleks võimalik jutu autorit tunda. Ma tahaksin illustreerida Dikens'it ehk Stendal'i ehk Anatole France'i, kuid mulle antakse Paul Bourgé ehk Margueritte'i teoseid. Ja selle all kannatavad nemad ja mina, usu mind.

Flipotte ei vasta midagi, kuid tõtt öeldes, mõtleb ta, et see on niisugune tühi asi, mida ei maksaks täheleegi panna. Tähtis vaid on see, et kirjastajad ostavad maale ja maksavad nende eest head raha. Leonil on omad viirastused — siin ei aita midagi.

Ta ei saa tänini muigeta meelde tuletda tutvust Leoniga. Ta läks Sébastopol puisteel, kui temale tormas otsa härra mustas kaabus, sõna tõsisel mõtte tormas talle otsa ja hakkas rääkima kirjeldamata vaimustusega:

— Muidugi on see Mary Rogé, julmilt tapetud Mary Rogé Edgar Po jutust, kes siin tänaval nüüd nii rahulikult sammub. — Need on tema jalad, tema käed, nägu. See ainult puudus minul. — Ta kõneles nii ruutu, nii raske oli aru saada, mida ta tahab. Ja alles siis, kui ta temaga mõned

sammud edasi oli läinud, peatus ta viimaks ja esitas ennast.

Leon Grushnitsky, maalikuntnik.

Ja Mary Rogé osutus ühe Amerika kirjaniku jutukese kangelaseks, millist Leon illustreeris.

Flipotte'ile ei meeldinud sugugi sarnadus mõne tapetud Mary Rogéga, ta oli üldse kahlevala iseloomuga, mis mõistetav ta elukutse juures. Ei, kõige parem on sarnaneda iseendale ja istuda vaikselt nurgas, kuni teevesi keema hakkab. Oh, kui võiks tihemini siia tulla, ehk jäädagi siia, alaliselt. . .

— Sa nagu tõi minule midagi? — küsib Leon.

— Jah, ma tõi sinu sigari. . .

Temal on vähe piinlik kui ta seda ütleb, kuid ta püüab vastata rahulikult ja mitte heita pilku kõrvale. Ainult selle võis ta täna tuua.

— Sigari?

Ta võtab kingituse kätte, vaatleb seda igast küljest, haistab ja loeb panderolli. — See on hea sigar, — ütleb ta viimaks ja asetab ta endisele kohale, — ma jätan ta homseks ja peale lõunat suitsetan ta. Nüüd asume teed jooma.

Flipotte täidab tema jaoks klaasi, omale fassi. Nad istuvad ja jooivad vaikselt, kumbki oma mõtete juures. Siis ta valmistab aseme diivanil.

— Sa pead jälle valetama emale, — lausub Leon, kinga jalast võttes.

— Jah, ma ütlen, et veetsin öö sõbranna juures.

— Kõik Margueritte'i kergemeelsed naiskangelased kordavad seda igal leheküljel — mõtle midagi orginaalsemat kui tahad mulle meeldida.

Ta heidab Flipotte'i kõrvale ja suudleb teda huulile.

— Sigari eest — sosistab ta. Ja Flipotte lämbub õnnest ja armastusest.

II

Ta märkab tumedaid ringe silme all, kui ta hommikul peale ärkamist peegli ehte jookseb. Ta peab tuhat kohta läbi käima, see pärast kiirustab ta. Puudritopsist toob ta esile udusulest lumevalge asjakese ja kiirelt kiirelt puuderdab nina. Leon lamab veel ja vaatleb Flipotte'i. Ta naeratab ja naljatab.

— Sa sarnaned praegu väikesele ahvile, kes peegli ees keerleb. Kui ma nii laisk ei oleks, ma maaliks sinust portree sel kujul ja nimetaks ta „Venera — Mush-Mush tualett“.

Peeglis näeb ta Leoni nägu, ta sassis juuk-

seid, ta naeratavaid silmi ja tal on soov teda suudelda. Kes võib olla parem Leonist?..

Ja ta jookseb ta juurde, laskub põlvili ja peidab oma nina ta rinnale, ta särgi voltidesse.

Hetke pärast hüppab ülesse, et jalgade harjutusi teha. Sinna-tänna välgub kord see, kord teine tugev jalg, sellele järgneb „spagati“, siis jookseb ta uuesti peegli ette, puuderdab ja paneb kübara pähe. Sukad ja kingad tõmbab ta jalga alles siis, kui kõik muu juba omal kohal. Kui Flipotte juba minekuvalmis, vaatab ta veel kord Leoni poole. See magab. Suu vähe avatud, kostub hingamine. Suurema ettevaatusega hiilib Flipotte ta juurde ja suudleb ta kätt, mis vaiba serval puhkab. Ukse taga muutub Flipotte. Ta näoke omab asjalikkuse, tõsiduse ja kindla ilme, ta liigutusi ei ole märgata argtust, tagasihoidlikkust. Ta läheb tänavaid mööda parislanna kergel, kiirel sammul, heites möödaminnes pilke vaateakendesse. Ta peab jooksmas koju, suudlema ema, sööma oma väikese hommikueine – tass shokolaadi kahe maitseva kivi-kuga. Siis kiiresti teatrisse, proovile, sealt „ametlikule kohtamisele.“

„Ametlik kohtamine“ on määratud kella kolmeks Monso pargis. Ta ilmub sinna kolmveerand neljaks. Ta näib valju. Selleks, et mitte põhjust anda tuuletallajaile teda jälgida.

– Teie ootasite mind? – küsib ta, lähenedes sellele, kellega tal „ametlik“ jutuajamine.

See on kõrge kasvuga härra, elegandilt riidetatud. Ta nägu on ümargune, rahulik, nagu inimesel, kellel ei ole mõtteid homse pärast.

– Kas maksab sellest üldse rääkida – sõnab härra pehmel paritoonil ja naeratab

mahlakate huultega. Võib olla mademoiselle soovib temaga vähe jalutada seda puiesteed mööda?

– Heameelega, monsieur, – vastab Flipotte, – mul on mõned vabad minutid.

Ja näd jalutavad mööda puiesteed edasi-tagasi, kadudes varju, siis jälle päikese kätte ilmudes. Flipotte naeratab mängivatele lastele, ja on minuteid, kus ta tahaks istuda nende kõrvale ja nagu nemadki meisterdada liivast kooke.

– Ma olen näinud teid mitu korda „Messalinette'is“ ja igakord olid teie tantsud minule suureks naudinguks –, räägib ta seltiline. – Teil on niipalju rütmi liigutusi, niipalju graatsiat...

Ta kuulab ühe kõrvaga. Taevake, mehed räägivad kõik üht ja sama kui nad tutvunevad kena naistega, kõik peale Leoni, kuid Leon on erand. Kui talle kulisside taga ulatati selle härra nimekaart, kahtles ta kaua, kas avaldada nõusolekut temaga tutvunemiseks. Kuid Madlene luges ta nime ja ütles kindlalt:

– Oled loll, kui ära ütled.

– Aga kuidas jääb siis härra Rauliga?

Ta ei tarvitse midagi teada kui sa soovid, kuid lõppude-lõpuks saada ta kus seda ja teist? Ma oleks selle rasvase logeleja ju ammu minema kihutanud. Tal ei ole oma sõidukeidki.

– Ta räägib, Orleansis olla tal terved tallid, – siin eelistab ta üürida, kuid ma ei või ta üle nuriseda.

– Seda pahem sinule, kui see nii on. Las' ta kaob Orleansi oma paksu naise juurde ja sõidutab teda seal terve tallidega. Meie peame tuleviku peale mõtlema. Ilma hea tuuletita võime meie jääda igaveseks põrandapühkijateks – ja see ei ole sugugi lõbus.

(Lõpp järgneb)

Raadiotelegrafisti mälestused

XII.

Hagu toomas.

Oli Jõulu laupäev, kui jõudsime mäe otsas asuva koobastiku ja sõjavaremete koguni, mida kutsuti Mitshifli'ks. Autod, millede abil senini olime liikunud, osutusid edaspidise halva tee tõttu otstarbetuiks. Olime sunnitud oludele kohasemate veoabinõude ootel Jõulud Mitshifli's mööda saatma. Seni aga määrati meie raadiojaamale ja meeskonnale asupaigaks türklase maja, mis

koosnes ainult ühest ruumist, nagu harilikult sarnased Kurdistaanis.

Keset tuba asus maasse kaevatud suur kivist piip, mille kahasse mees rinnuni sisse seisma mahub. See riistapuu täidab siin maal ahju ja ühtlasi ka pliida aset ja kutsutakse teda „tundõr'iks“. Kuivatatud loomasõnnikust tehtakse harilikult tundõr'i tuli ja asetatakse tarbekorral viimasele punasest vasest supikatal, kuna läbi laesoleva suitsu-augu linnuke supile vabalt maitseainet juure võib lisada. Seelikpükstes naispere istub

samal ajal tule ümber ja suitsetab suurtes Türgi piipudes aroomilist Trapesoundi tubakat. Kui supp valmis, kühveldatakse tundõrist üleliigne tuhk välja ja päsitakse palavale kiviseinale nisujahu taignast koogid, kaetakse tundõr pealtpoolt puukaane ja riie-tega kinni ja lastakse Türgi leib – „lavash“ küpseda. Sarnane on harilik ahi ja pliit Türgi ja Kurdi majades, kuid rikkamate pärismaalaste elamutes leidub ka koldega ahje, ent ainult millegipärast maja seina sisse müüritult (mitte keset maja, nagu eurooplastel).

Ruumis, kuhu meie raadiojaam asus, oli kahjuks tundõr tuhka ja mustust ääreni täis, nii et paremaks pidasime väikeses kaasasolevas plekkahjus tuld teha. Tekkis ainult küsimus, millega küll kütta seda riistapuud siin metsavaesel ja külmal maal, kus talveõil pakane 30 kraadi alla nulli langes. Murdsime päid ja läksimegi viimaks aleviku komandandi poole kütteainet nuruma.

Viimane juhatas meid mitu kilomeetert Miitshilli'st eemalasuvasse orgu, kus madal, kuid vaigune põõsastik kasvas.

Päikesel jätkus veel tubli tükk taevateed kuni lumiste mägedeni ja ilm'oli ilus. Miks siis mitte minna hagu tooma?! Otsisime üles kirved, varustasime end sidumistraadi ja nõõriga ning asusime teele.

Kõrgel, kõrvuti all kuristikus kohiseva Araksiga, viis kollakas, pooljäätanud tee kaugusesse mõõda mäeharja. Kord laskus ta peaaegu alla Araksini, siis tõusis korraga kõrgele üle naabrikaljude, mõnikord peites end hoopis jääpurikais kivirühmituste vahele. Nii tiirlesime ja matkasime edasi Araksi tujukaid käänakuid järele aimates.

Peale paari kilomeetri pikkuse matkamise ida poole jõudsimel kuulsa võitja Aleksander Makedoonlase käsul ehitatud kivilinn, mis viib üle Araksi. Siit läks tee üle jõe ja peagi leidsime end vaikeses orus, mis piiratud kahelt poolt kõrgete lumiste mägedega. Keset orgu suliseva ojakese ümber tumenes tihe okasviirpuu põõsastik, nagu seda meil Eestis surnuaedadel lava aiana kasvatatakse.

Meie õnnetuseks oli aga org sügavalt lund täis tuisanud, nõnda et ennem tükk aega puusadeni pehmes lumes tuli edasi matkata, kuni põõsastikuni jõudsimel.

Lehtedeta tihnik paljastas nüüd oma suvise veetleva saladuse. See ei olnud mitte ainult põõsastik, vaid siin asus kogu linn – lindude linn, sest kogu põõsastik kubises väikseist linnupesadest, nii et iga puukese peal neid umbes 2–3 oli. Siin võis neid

olla sajad, võib olla tuhandeid! Nüüd – talvel, viibisid need pesad kõik iühjad. Nähtavasti oli siin enesele asupaiga valinud mingisugune väikeste rändlindude liik, kes alles kevade tulekul omad lõbusad kodud üles otsis. Võis ette kujutada, missugune lustilik elu suvel valitses siin pealtnäha nii vaikeses orus.

Kahju oli hävitada seda lindude kodu, kuid sõduri süda ei tunne palju halastust samuti kui pakane Kurdistaanis mägedes. Vabastasime põõsad üleliigsest lumest ja raiusime enestele hagu nii palju kui arvasime suutvat ära vedada. Kõitsime haod suurtesse kubudesse ja vedasime viimaseid eneste järele. Läbi paksu lume oli küll raske koormat tassida, kuid kõvaks tallatud pooljäätanud teel tundusid nad päris kerge-tena. Pea jõudsimegi tagasi kivilinnani, kus tegime esimese peatuse.

Siit avanes suurepärane vaade ümbrisev-ale maastikule. All sügavuses kohises kiirevooluline Araks, mängides põhjakivide ümber, kergemaid ühes kiskudes ja suuremate ümber väikseid vikerkaare taeva poole pildudes. Päikese paistel sätendasid mägede read omas tardunud suurisugususes tema kal-lastel. Imelik vastuolu: alati rahutu Araks ja tuhandeid aastaid tardunud mäed tema ümber!

Seisime sillal ja vaatlesime sätendavat ümbrust, kui korraga paar püssikuuli meist mõõda vingusid, saadetud tervest trobikon-nast püssipaukudest. Need olid vististe koha-likud „rahulikud“ kurdlasted, kes kusagilt mägedelt meie peale püssitule avasid. Silla peal moodustasime neile tubli märklaua.

Kahmasime viibimata haovihkude nõõ-rid ja jooksimel vinguvate kuulide muusika saatel üle jõe. Siin tegi tee väikese käänaku ja varsti varjaski meid kaljude rühmitus laskjate eest.

Toibudes esimesest ehmatusest seisata-sime kivide varjus. Uurisime, kas kõik vigastamata oleme. Õnnetuseks aga selgus, et vaenekene Pavlusha Smirnov ainult suure vaevaga edasi komberdas, õnnetu ilmega tasa hoigades, nähtavasti haavatud, siiski mehisealt jalul püsidis.

Sundisime teda hagudele istuma. Nõõri-sime mehel saapa veidi kõrgemalt valutatavat kohta kinni ja pidasime nõu, kuidas seltsi-meest lähema ambulantsini toimetada. Siin kahekümne kraadilise pakase käes ei oleks meil ilma abinõudeta haavasidumisest midagi välja tulnud. Viimaks jõudsimegi otsusele, et korda mõõda kõik viis meest Pavlushat

kuni ambulantsini seljas kanname. Nii ka tegime. Neli meest tassisid haokimpe, kuna viies kordamööda Pavlushat kukil kandis.

Kuid pean tunnistama, et ei olnudki nii kerge umbes viie-kuuepuudalist sõpra seljas tassida, ja mõttes siunasime kõik kordamööda asjaolu, et loodus Pavlushale nii tüseda kehaehituse oli kinkinud.

Sarnast kurba teekonda pole ma kunagi elus enam maikanud. Kujutage ette higist nõretavat, väsinut meest kandmas kukil haledalt hoigavat haavatut sõpra, kes iga silmapilk arvab oma surma lähenemist tundvat ja ärdalt palub tema viimseid soove meesle pidada ja omakstele edasi anda.

Jõudes ambulantsi, olime kõik puruväsinud ja higised, kuid siiski rõõmsad, et sõbra heaks kõik olime teinud, mis võimalik. Asetasime oma vaikselt hoigava koorma õrnalt kusetile ja asusime ise haavasidujale abiks haavatu jalga lahti riietuma. Saabas aga ei tahtnud ega tahtnud kuidagi viisi jalast liikuda. Oli selles süüdi kinni külmanud veri või paari arsina pikkune jalarätt, mida Pavlushal harjumus oli jala ümber keerutada, kuid haavatu hoigamiste järele otsustades sünnitas sarnane saapa kiskumine temale põrguvalu. Toimisime sellepärast nagu harilikult sarnastel juhustel:

otsisime suure noa ja hakkasime Pavlusha säärikut lahti lõikama.

Mida rohkem lõigati, seda enam üllatusime, sest polnud näha mitte ühteainuski vere piiska! Lõpuks, paljastades haavatu jala, tuli nähtavale sõdurikasti võti. Viimane oli vististi meie jooksmise ajal oma teekonda Pavlusha katkisesest taskust läbi püksisääre säärikusse alustanud ja seal omaniku jalga õerudes enesele mugava olemise teinud, mis aga minu sõbrale suures hirmus kurdlaste püssitule pärast mulje jättis, nagu oleks ta haavatud.

Esimesel silmapilgul seisime üllatusest kivistunult lamava mehe ümber. Järgmisel hetkel tormasime kõik kuseti juure, et selle lamava mehe kallal oma ärganud tundmustele kuju anda, kuid kelle kallal sa ikka toimid, kui kuset juba tühi seisis. Pavlusha oli õnnelikul kombel imekiirelt meie vahelt läbi lipsanud ja ühes lõhkise säärikuga kadunud. Alles siis, kui meie jaam kuhugile liikumist alustas ja kõikide viha juba lahkunud, julges Pavlusha uuesti komandosse ilmuda.

Raiutud haod aga täitsid oma otstarvet hästi. Jõuluõöl sumisesid nad lõbusalt plekkahjus, täites ümbrust mugava soojusega.
E. K.

Välisteated.

Palgad ja tööstussissetulekud Inglismaal.

Keskmine nädalapalk Inglise kiu-töölistel on 339 franki (Belgia franki).

56 kiu-tööstusettevõtte netto-sissetulek on umbes 2 miljardit 700 miljonit franki aastas.

* * *

Kaevandustööliste poolt nõutud palk oli umbes 450 franki nädalas, mida kõrgeks peeti. Kaevandustööstusettevõtete netto-sissetuleku kohta puuduvad andmed. Maaomanikud, kelle maa-aladel kivisõelademed leitud, saavad tasu maaomanandusõiguste eest tervelt 22 miljonit franki nädalas.

* * *

Lõhkeainete vabrikutes töötajad töölised saavad oma elukarjetava-hädaohliku töö juures keskmiselt 375 franki nädalas. Üks-ainsam suurem lõhkeainete vabrik võtab puhas-sissetulekut 180 miljonit franki aastas.

* * *

Seebivabrikute tööliste nädalapalk on keskmiselt 453 franki. Seebi suurkaupmeeste nädalane puhaskasu seebi müügist ulatab 18 miljoni frangini.

* * *

Metallitööstuse ettevõtetes teenivad töölised 300 frangist (naelavabrikutes) kuni 465 frangini (laevaehitustes) nädalas. 33 metallitööstuse ettevõtte puhassissetulek oli 1924 — 1925. a. 1 miljard 620 miljonit franki. („Eendracht“).

Rongiteenijate palgad Ameerikas.

Põhja-Ameerikas on raudteelaskond kõige paremini organiseerunud. Ja nende 27. kutsesõidust seisavad esikohal „neli suurt“. Nimelt konduktore, vedurijuhtide, vedurikütjate ja rongisaatjate ühingud. Sealne raudteelaskond oma märksa kõrgemate palkadega ja soodsamate tööttingimustega, teiste kuitselega võrreldes, võlgneb tänu see eest oma eeskujulikule organisatsioonile. Nende algpalgad tõusid oma haripunkti 1920. a. Kuid peale 1920. a. jäid nende palgad maha mõne hästiorganiseeritud kutsesõiduliste omadest, näit. ehitustöölise palcadest. Praegused aruanded ja andmed räägivad raudteelaskonna olukorra uuest paranemisest. Hiljuti sai rongiteenijaskond (rongijuhid ja saatjad) palgakõrgenduse osaliseks, saavutades ühiliisi mõningaid soodustusi ka teenistusfirmas.

1921. a. juunis pidid need kaks ülaltähendatud kutseala palkasid reguleeriva asutuse otsuse sunnil

Jaan Taalder

50. aastat raudteeteenistuses.

Sündinud 1858. a. Amblas, Järvamaal, astus Jaan Taalder raudteeteenistusse 1. mail 1877. a. Aegviidu jaama roopaseadjana, kus vahelpidamata teenis umbes 25. a. Edaspidine teenistus oli Taalderil Narvas kuni 1919 a. Vabadussõja ajal, 1919. a., Narvast Tallinna evakueeritult, teenib Taalder nüüd Tallinna jaamas, töömehena. 1. mail käesoleval aastal võib veteraan pühitseda oma 50-aastasest teenistusjuubelilt.

palgaalandusega 11% võrra leppima. Kaotades usalduse palgaameti vastu pöörasid raudteelased raudteedireksioonide poole palvega nende olukorda mitte halvendada. Sellel sammul olid tagajärjed ainult üksikutel raudteeliinidel, kuna suurem hulk pidi rahul olema palgaameti määrusega 1921 aastast. Kuid ühingud ei loobunud omast nõudmisest, ikka suurema jõuga, ikka energilisemalt jätkati võitlust. Peeti läbirääkimisi. Need osutusid tagajärjetuks. Nendega ei kiirustatudki nii väga, sest uus raudteeteenistuse seadus (Railway Labor Act) oli Washingtonis arutusel. Arvati tarvilikuks ära oodata selle kinnitamist ja väljakuulutamist. Rongiteenijaskonna palgaküsimus kerkis uuesti päevakorrale selle seaduse maksmapanekuga. Seadus nägi ette, et sarnastes küsimustes peavad pooled otsekohesesse läbirääkimisse astuma. Et aga läbirääkimisi peeti ja need, nagu eelpool tähendatud, tagajärge ei annud, pidi seaduse järgi küsimuse lahendamata palgalahendusamet. Sinna kuulusid kaks

esitajat raudteeseltside poolt ja kaks raudteelaskonnalt. Selle ameti liikmete arv võis suurendatud saada erapooletute ehk avalikkude rahukohtunikkudega, keda riiklik vahetalitusamet määras.

Selle moodustatud palgalahendusametile esitasid raudteelaste organisatsioonide sekretärid põhjused palgakõrgenduse nõudmiseks ja raudteeseltsid oma vastu-põhjused selleks. Kui mõni küsimus paistis mitte selge olevat, toodi tunnistajaid teenijaskonnast. Seaduse §§-de ei antud mingit tähtsust. Küsimuse arutus kestis 35 päeva. Tehti otsus rongijuhtide ja -saatjate palkasid tõsta 7^{1/2}% võrra. Selle otsuse alla käivad ligi 50 raudteeliini lääne Ameerikas ja ta puudutab ümarguselt 90.000 inimest raudteeteenijaskonnast. Kõrgendus tekitab raudteeseltsidele aastas ligi 15. milj. dollarit lisaväljaminekuid. Mõlemad pooled oletavad, et see raudteepersonali olukorra paranemine läänes tagajärge avaldamata ei jäta raudteeliinidel riigi teistes osades.

Need kõrgendused protsentides ei anna meile aga selget pilti sellest, kuipalju teenib meie ametivend Uues Ilmas. Et sellest üle saada toome siin 1.XI.1926. a. palgaameti poolt maksmapandud päevapalga normid, mis saadavad 8 tunnilise tööpäeva juures 150 Inglise miili pikkuse reisirongi- ehk 100 miili pikkuse kaubarongi-teenistuses. Uued palgad on võrreldud 1924.a. maksvate palkadega.

	Endised Praegused	
	Päevas	
Reisirongi juht	6,70 \$	7,20 \$
Rongijuhi assistent ja konduktor	5,50 „	5,91 „
Kiirkaubarongi juht	6,16 „	6,62 „
Kaubarongi juht (v. k.)	6,68 „	7,18 „
Reisirongi pagaasi konduktor	4,86 „	5,22 „
Reisirongi pidurdaja	4,70 „	5,05 „
Kiirkaubarongi „	4,84 „	5,20 „
Kaubarongi „ (v. k.)	5,24 „	5,63 „
Roopaseadja	4,72 „	5,07 „

Algpalga normi kõrgendavad veel erilised iseäraliste tööde eest. Kuid mis ülaltoodus suuremat tähelepanu väärrib on see, et palgamäära määramisel palgaamet siin mitte eluülespidamise kuludega ei arvestanud, vaid aluseks võttis töö vastutusrikkuse, töö raskuse, kohustustunded ja suure jõukulu, mis nõuab liikumisteenistus teenijaskonnalt. See oli raudteelasühingute kauaaegne nõudmine. Nüüd on la tänu nende organisatsioonide üksireelsusele teostunud.

Meie raha peale ümberarvatult teenivad meie ametivennad kauge ookeani taga keskmiselt umbes 60.000 Emk. kuus.

Mitmesugused teated.

Organisatsioonide esitajatekogude ja üldkoosolekud jaanuaris 1927. a.

16. jaanuaril, Tallinna Jaamateenijate Kulseühingu esitajatekogu koosolek. Päevakorras oli: 1) Aruanne 1926. a. tegevuse üle ja 1927. a. eelarve kinnitamine, 2) Valimised. 3) Liikmemaksude kindlaksmääramine, 4) Kongressisaadikute valimine ja 5) koosolekul tekkinud küsimused. Juhatas Alnek, protokolleeris Uhver. Aruanne ja eelarve võeti vastu — juhatus poolt ettepanud kujul — ühel häälel. Juhatusse valiti: K. Valk (endine), Ed. Ulm, Uhver, Strikk, Nõmmik, Pillerberg ja Reining. Kandidaatideks — Kink, Remmelgas, Jakobson, Adamson ja Märk.

Jaan Valing

36 aastat raudteeteenistuses.

Sündinud 1862. a. Kloostri, Harjumaal, asius Jaan Valing raudteeteenistusse 16. jaanuaril 1891. a. Tallinna jaama töömehena, kus teenib tänapäevani; on teeninud seega 36 aastat.

Revisjonikomisjoni: Tammik (Tartust), Janson (Valgast) ja Leiberg (Rakverest). Kandidaadiks — Schmieder (Lehtsest). Liikmemaksu suurus jäi endiseks.

5. Raudteelaste üleriiklise kongressi saadikuteks valiti Tallinnast: Uhver, Ulm, Nõmmik, Strikk, Nelke, Kink ja Schmieder (Lehtse). Tapalt: Vehrberg, Narvast: Vellmann, Tartust: Tammik, Alnek ja Kikkas (Elva). Valgast: Soolamees.

Palgakõrgenduse nõudmine Narvas.

Kreenholmi vabriku töölise eeskujul on esinenud palgakõrgenduse nõudmise märgukirjaga vabariigi valitsuse ees neil päevil ka Narva kalevi- ja linavabriku töölised.

Kui suur on pensionäride arv Eestis.

Käesoleva aasta eelarvest selgub, et Eestis on üldse 10.372 pensionääri. Nendest vabadussõjalasi ehk viimaste perekonnaliikmeid 2666 inimest, veneaegseid pensionääre 6064 inimest, ülejäädav osa on peamisti endised riigiteenijad ehk nende perekonnaliikmed. 1927. a. pensionisumma on 186.647.700 marka.

Vabaturma kohutav suurenemine.

1922. a. oli Eestis 171 enesetappu, järgnevatel aastatel hakkas see arv järk-järgult suurenema. 1925. a. võidi registreerida seesuguseid juhusid 257 korral. 1926. a. vabaturma minejate arv on tõusnud aga juba 320 peale. Surmamised on sündinud suuremalt jaolt laskeriistade tarvitamise läbi, hulgal juhustel aga kaitseliistadele väljaantud sõjariistadega.

Kursused.

Tallinna Rahvaülikool korraldab alates 1. veebr. s. a. tööliste ametiühingute ja ametnikkude kutseorganisatsioonide liigetele mitmesugused keele kursused alandatud hinnaga: 1) eesti keeles (õigekiri, grammatika, kirjandus); 2) saksa keeles (lugemine, kirjutamine, kõnelemine); 3) inglise keeles (lugemine, kirjutamine, kõnelemine). Erigrupid algajale ja edasijõudnuile. Kursuste kestvus kolm kuud; tunnid kaks korda nädalas, à 1 tund (õhtuti). Õppemaks igal kursusel 250 marka. Kui leidub tarviline arv soovijaid (vähemalt 15 kuulajat grupis), avatakse samal ajal: 1) tehniline joonestamine ja 2) elektrotehnika (elektrivalgustuse, telefoni ja elektrikellade sisseseadmine, nende rikete parandamine jm. kodusel tööl) kursused. Kursuste kestvus kolm kuud; tunnid kaks korda nädalas, à 2 tundi. Õppemaks 500 mrk. kursuse eest. Kavatsusel on veel autojuhtide kursuste avamine. Sellest edaspidi üksikosalisemalt. Ülesandmisi ülaltähendatud kursustele võetakse vastu Rahvaülikoolide büroos, S. Kloostri tän. 16 (meesgümnaasiumis) äripäeviti kella 5—7 õhtul. Ülesandmisel ja õppemaksu tasumisel tuleb organisatsiooni liikmekaarti ette näidata.

Ajakirjanduse teated.

Rahvusvahelise Transpordlaste Liidu (I. T. F.) ajalehe „Mitteilungsblatt“i jaanuarinumber ilmub 28. jaanuaril. Sisu: Üldvaade. Sekretariaadi teated. Raudteelaste töötingimused Ungaris, Austrias, Bulgaarias ja Palestiinas. Raudteelaste palgad Austraalias. Hispaania raudteelaste kongress. Ungari tänavraudteelaste organiseerimise võimalusest. Lõevameeste laste õppeasutused Hollandis. Tööaeg Rootsi meremeestel.

Kulseühingute liikmed võivad ülaltähendatud lehte tellida „Side“ toimetuse kaudu. Ilmub kord kuus (Saksa keeles) ja maksab koju kätte saadetult 175 marka aastas.